

tilgængelig for alle, savner man alligevel noter og årstal for at kunne overskue og placere kroniken.

Til uheld for Sesam kom nogenlunde samtidig Wormianums oversættelse ved historikeren Michael H. Gelting, hvor man ganske vist også må savne noterne; men til gengæld er denne udgave forsynet med en lang videnskabelig indledning, der nok er denne udgaves største fortjeneste, selvom også selve oversættelsen må fremhæves for sit klare og levende sprog. Gelting har gjort et stort og selvstændigt arbejde med oversættelsen, der er langt mere mundret og læselig for et moderne publikum end Jørgen Olriks fra 1898, mens Lotte Fang kun synes at bygge på Olriks oversættelse uden at have konfereret med originalen.

Wormianums udgave har som sagt sin styrke i Geltings kommentarer, som han selv kalder dem, selvom de i mangt og meget svarer til de indledninger, de fleste videnskabelige kildeudgaver er forsynet med. Her behandler Gelting bl.a. borgerkrigen i Danmark i 1130'erne, kirkereformen og samfundsstrukturen, og i denne kommentar kommer Geltings egne synspunkter frem og afslører hans store viden om og indsigt i perioden, hvor Roskildekroniken blev til. Især rummer hans analyse af samfundets opbygning skarpsindige redegørelser for kirkens og kongemagtens opbygning og funktion. For begge disse »institutioner« drejede alting sig om gaver. Man gav gaver og modtog herfor igen gaver eller andre modydelser i form af tjenester eller forbøn hos Gud. Dette gavesamfund satte den gregorianske bevægelse spørgsmålstegn ved; men Danmark var som sædvanlig bag efter udviklingen, og i Roskildekronikens forfatter har bevægelsen dårligt nok sat sig spor. Han er tilsyneladende tilfreds med, at det er kongerne, der indsætter bisperne. Hans utilfredshed ved diverse bispevalg er udelukkende rettet mod de biskopper, der ikke var gode nok.

Egentlig politik interesserede ifølge Gelting ikke Roskildekronikens forfatter, som ikke så ret langt ud over Roskilde stift. Man kan derfor ikke tale om, at han tilhørte et politisk parti, som tidligere udgivere har hævdet. Hans ros og ris til datidens konger synes snarest dikteret af disses interesse for Roskildekirken. Til gengæld vil Gelting nok med Olrik kalde forfatteren konservativ, for så vidt som hans ideal er det gode gamle samarbejde mellem kongen og kirken, der skabte ro for hele samfundet. Kroniken er præget af forfatterens stilling midt i borgerkrigen, hvor han så denne gamle verden falde sammen omkring sig.

Lene Demidoff

H. C. T. Steenstrup: Hōjō Shigetoki (1198–1261) and his Role in the History of Political and Ethical Ideas in Japan. London och Malmö, Curzon Press, 1979. 399 s.

Detta arbete, som försvarats först för en Ph.D.-grad vid Harvard University och sedan för en Dr. Phil.-grad vid Köpenhamns Universitet, består i tre delar och med noter, bibliografi och index av 399 sidor. Arbetet utgör ett viktigt led i den forskning, som siktar på att kartlägga den utveckling i den lagstiftning, som ägde rum i feudaltidens Japan, d.v.s. från omkring 1200 till 1868. Författaren ger i den första, inledande delen, bestående av tre kapitel, bakgrunden för de följande två delarna. I dess första kapitel beskriver han den historiska tid som följde i Japan sedan den politiska makten flyttats från Heian (dagens Kyoto) till Kamakura och övergått från civiladeln till krigaradeln. Kejsarinstitutionen i Heian avskaffades inte, men kejsarens makt reducerades efter hand. Författaren koncentrerar sig därefter på Hōjō-familjens väg till makten och det machiaveliska maktspel som följde därmed på 1200-talets början. I andra kapitlet beskriver han

detaljerat hur ett nytt rättssystem växer fram, ett system baserat på krigaradelns »familjerätt» (*kakun*), vilket blev basen för landets styrelse i kommande feudala århundraden. Hōjō Shigetoki (1198–1261) var en föregångsman på detta område, och författaren gör väl reda för vad hans arbete betydde för Hōjō-familjen och för landet i sin helhet.

I kapitlet om Hōjō Shigetoki's liv och karriär finner vi sedan verkets första bidrag till den historiska vetenskapen. Utifrån olika japanska källor, bland vilka ingår *Azuma kagami*, ett centralt verk på kinesiska från 1200-talet, har författaren givit en levande bild av en av de ledande personligheterna i tiden. Hōjō Shigetoki nådde inte den högsta ställningen som *shikken*, »regent», i Hōjō- och Kamakura-hierarkien, men nådde dock högt upp i andra led och spelade här en viktig roll vid utformningen och upprätthållandet av den nya maktbalansen. Som militärguvernör i Kyoto mellan 1230 och 1242 hade han ansvaret för övervakandet av kejsarhovet och shogunens vasaller och för lag och ordning i hela västra Japan. Senare blev han kansler (*rensho*) vid själva högkvarteret i Kamakura, och med sin erfarenhet var han fram till 1256 den man som under *shogun* och *shikken* bar den tunga administrativa bördan i Kamakura-staten. Författaren har nedlagt ett omfattande detektivarbete i uppspårandet och sammanställandet av de olika faserna i Shigetoki's liv, som avslutas med att han drar sig tillbaka i klosteraktig stillhet för att sammanfatta sina erinringar i skrifter till sina efterkommande (1256). Den kritik som kan framföras mot redogörelsen är att den är i hög grad kompakt. Det skulle ha varit möjligt att presentera Hōjō Shigetoki's ytterst intressanta liv på ett mera överskådligt sätt i olika avsnitt, i vilka det rika materialet disponerats mera systematiskt. Materiellt sett är presentationen emellertid så komplett att man knappast kan föreställa sig att något skulle vara utelämnat eller översett.

Härefter följer arbetets andra och centrala del, som utgörs av originalöversättningar av Hōjō Shigetoki's två »familjerättsliga» *kakun*, »Letter to Nagatoki» (*Rokuharadono go-kakun*) och »Gokurakuji Letter» (*Gokurakuji-dono go-shōsoku*). Nagatoki var Shigetoki's son, som bestämts att bli faderns efterföljare som militärguvernör i Kyoto, och den förstnämnda *kakun* innehåller också så goda råd i detta arbete som till exempel: »Förkunna aldrig en dödsdom i vrede» eller »Du skall inte låta ditt svärd rosta». Den andra *kakun* skrevs mot slutet av Hōjō Shigetoki's liv och är mera präglad av en buddistisk livssyn. Författaren har här utfört ett stort arbete och har lyckats nå fram till goda översättningar av ofta vanskliga texter på klassisk japanska. Omfattande och rikliga fotnoter visar att han gått på djupet vid lösningen av många problem, vilka rör lika ofta buddistisk som konfuciansk tankegång. Det skall bara tilläggas att båda dessa översättningar varit publicerade tidigare i *Acta Orientalia* (1974) respektive *Monumenta Nipponica* (1977).

I sista delen kommer därpå sammanfattningen på grundlag av de tidigare två delarna och översättningarna. Hōjō Shigetoki och hans *kakun* inplaceras i hela den japanska rättsutvecklingen och politiska tänkandet. I feudal tid kommer Hōjō Shigetoki först, och det är således hans två *kakun* som representerar den naturliga utgångspunkten vid ett studium av rättsutvecklingen mellan ca. 1200 och 1868. Han utgör med andra ord ett centralt led i den japanska rättshistorien och statsfilosofien. Det som kan diskuteras är författarens disponering av det omfattande material, som presenteras i detta kapitel och i det tidigare kapitlet om Hōjō Shigetoki's liv. En bättre samordning av dessa kapitel skulle ha gjort verket mera lättläst.

Författaren avslutar den sista delen med att jämföra den europeiska feudala rättsutvecklingen med den japanska, vilket måste sägas vara en passande avrundning av arbetet. Han visar att han har genomtänkt problemen från en väst-östlig utgångspunkt. Intressant är utredningen, i vilken han påvisar hur rationell historietänkning hade sin början med

Marsilius av Padua i 1300-talets europeiska medeltid, medan motsvarande rationella historietänkande hade sin början med just Hōjō Shigetoki i 1200-talets Japan. Verket innehåller till sist en omfattande bibliografi över såväl japansk som västerländsk litteratur på området, och vidare ett index, i hvilket förekommanden uttryck och namn ges med kinesiska tecken.

Konklusionen blir att Henrik Carl Trolle Steenstrups verk utgör ett banbrytande arbete, som med Hōjō Shigetoki som utgångspunkt ger oss en ny bild av den japanska rätts-historien. De viktiga vetenskapliga landvinningarna är presentationen av Hōjō Shigetoki och översättningarna av dennes två *kakun*, *Rokuhara-dono go-kakun* och *Gokurakuji-dono go-shōsoku* samt dessas placering centralt i den japanska feudala rättsutvecklingen.

Olof Lidin

Hermann Wiesflecker: Kaiser Maximilian I. Das Reich, Österreich und Europa an der Wende zur Neuzeit. Band III: Auf der Höhe des Lebens. 1500–1508. Der grosse Systemwechsel. Politischer Wiederaufstieg. – Band IV: Gründung des habsburgischen Weltreiches. Lebensabend und Tod. 1508–1519. Wien, Verlag für Geschichte und Politik 1977–81. XXVIII + 622 s.; XXVIII + 692 s.

De to første bind af professor Wiesfleckers Maximilian-biografi er tidligere anmeldt her i tidsskriftet (HT 74 s. 533 f., 79 s. 237 f.). I forhold til den oprindelige tidsplan er værket nu oppe på en forsinkelse på seks år, idet værkets kronologisk afsluttende bind, omfattende årene 1508–1519, skulle have været udgivet i 1975. Det sidste planlagte bind, »Der Herscher und seine Umwelt«, et socialt og kulturelt tværsnit af Maximilians tidsalder, var oprindeligt bebudet i 1976, men omtales nu blot forsigtigt som »in Vorbereitung«. Mere forbavsende er dog, at Wiesflecker overhovedet er nået så langt. Værker af denne art blev skrevet i det 19. århundrede, da hustruer kendte deres plads, og studenter ikke distraherede. I vor tid er de – både hustruerne og værkerne – et særsyn. Muligvis er fru Wiesflecker dog en undtagelse. Værkets 2. bind var dediceret til hende, og Wiesflecker nævner her, at hun »verständnisvoll« har fulgt hans forskning gennem årene og skabt de nødvendige livs- og arbejdsbetingelser, hvilket ingen bør have ondt af, selv om indstillingen i dag er en anden. På kun ti år og i fire digre bind, hver på omkring 600 sider, har Wiesflecker pløjet sig igennem Maximilians løbebane helt fra barndommen i 1460'erne til hans død i 1519 og det på den bredest tænkelige europæiske baggrund. Naturligvis har dette kun været muligt ved – udover den husmoderlige omsorg – et udstrakt teamwork, der næsten har karakter af industri. Talrige assistenter har Wiesflecker haft engageret i sine Maximilian-registre, den kolossale samling af dokumentarisk materiale især fra de kejserlige arkiver, men også – som han stolt fremhæver – fra alle implicerede europæiske magters arkiver, der er værkets ryggrad. Kun tyrkiske arkiver har det ikke været muligt at benytte. Derudover har han imidlertid sat sine studenter til at skrive »tremmekalve-specialer«, såkaldte »års-dissertationer«, der over samme læst – König/Kaiser Maximilian I, die Erbländer, das Reich und Europa im Jahre ... – behandler begivenhedsforløbet i et enkelt år.

»Læstens« fremhævelse af de østrigske arvelande er betegnende for hele værkets anlæg. Wiesfleckers Maximilian-portræt er udpræget østrigsk og polemisk vendt mod den preussiske tradition indenfor tysk historieforskning, der kritiserede, at Maximilian ofrede ordenstaten til Polen. Han har endda sikret sig kontinuiteten tilbage til Habsburgerne,